

CAP. XII.

De

*Dentium vitiis.**Dentium**excre-**scencia**& attri-**tio.**Nigredo.**Mobili-**tas.**Odontal-**gia.**Causa vel**sanguis**est.*

Variè affici solent dentes. Modò enim exerti aut longiores prominent, modò atteruntur aut duriora mandendo aut externarum causarum vi. Nigrescunt etiam & fædo lentore obducuntur *detergendi incuriâ*, dulcium & calidorum usu, quem frigida excipiunt. Vacillant mobilesque fiunt externâ causâ concussi, aut cum eorum radix & ligamenta multo humore madent laxiorque fit alveolus. Acerbior tamen est dolor ipse dentium, quem Odontalgiam dicunt. Dolor enim dentes affliguntur gravissimo, verùm non quoad ossiam suam substantiam, sed membrana eos ambiens dolet, quia solvitur continuum; Vel à copiâ & turgescentiâ sanguinis arteriolas & venulas dentis vid. *Bartholin. anat. lib. 4. de ossibus cap. 12. distendentis*, & hic dolor est pulsatorius.

Parc.

Cap. XII. de Dentium vitis. 199

Paracels. in lib. 12. paragraph. in expositione textus §. I. Dentium dolores cum suis accidentibus

in radicibus ossis sunt, cum gingivis & regionibus suis:

Causa in doloribus dentium una est aliena: Altera est in loco. Et quæ aliena est descendit à regionibus capitis & quæ à loco est scabri aut panaritii principium.

pag. mihi 473. *Istis das der Zahn gut ist und gingivæ, so kommt es ex regionibus capitis, dann durch der änderlein blut, die in die gingivas gehen, vird der schmerzen verursacht, und ist nichts dann vitium sanguinis da, so der Zahn gut ist.*

Et in scholiis ad libr. paragraph. comment. in lib. 12. pag. m. 191. Quilibet dens propriam habet venulam, quæ si fuerit nimium sanguine repleta & quaerit exitum, qui cum ei fieri non possit per

Vel salis
acuita.

Vel ver-
mis & ca.
l. 23.

* Hippo-
crat. Ab
his nutri-
tur, è
quibus
consta-
mus.

dentis duritiem, so zockt es und machet schüsse, und hängt sich an die radicem, donec exitum acquirat, & solius sanguinis est vitium. Vel acuitate salis in maxillæ membranam aut in dentis interiorem cavitatem, membranâ tenuissimâ exquisitè sentiente & nervulis mollioribus tenuibusque cinctam, decumbentis. A vermibus quoque & carie sæpè hoc malum produci notissimum est. Paracels. lib. paragraph 12. pag. 474. Primæ dentium dolorum generatio est, wann ex acuitate salis der zahn anhebt zu faulen, und ist keine ruhe, darnach gehet es ad generationem vermis, und dann dieselben würm zernagen mit schmerzen den zahn, darinn er geboren ist, hebt an und frist aus seiner natur, dann ein jeglicher wurm dar- aus er gebohren wird, das frist er hinweg, * als tineæ die kleider, wann nun der wurm den lufft empfindt, so stirbt er. Videtur Paracelsus sibi contradicere, dum loco modo citato dicit, primam doloris dentium generationem ex acuitate salis proficisci: Contra in scholiis ad locum eundem.
Denz

Cap. XII. de Dentium vitiis. 207

Dentium dolorem fluxum phlegmaticum esse non posse, nec ex acuitate salis, vel ex materiâ ut dicunt cholericâ venire posse &c: Verum responderi potest, aut manuscriptum D. Joh. Montani, ex quo scholia impressa, fuisse vitiosum, cum libri paragraphorum sint ex autographo ipsius Paracelsi. Aut loquitur in scholiis de causâ, quæ est aliena, & in expositione textus de causâ, quæ in loco est, quam distinctionem causæ in ipso textu, vid. supra, proponit.

Helmontius in deliramentis Catharri pag. m. 352. No. 30. 31. Dens non dolet ex catharro, sed vel detectâ gingivâ nimium sensilis factus, vel alias malè digesta ultimi alimenti sui materia circa radicem dentis putrescit. Hinc dolor. In hoc nempe differt digestio dentis unguisq; à digestionem aliarum partium quod hæc fiat in culinis sibi internis, illa verò, in culinis radici illorum contiguas. Idem sentit Paracelsus lib. 5. cit. pag. m. 191: *Es ist nicht möglich, das es ein flus vom kopf seye, Es nehme sonst n. ehr dann ein zahn für sich, Es nehme das ganze maul für sich, und dann v. wird Squi-*

N 5

nan.

*Videtur
Paracel-
sus sibi
contradice-
re.
Respon-
detur &
concilia-
tur.*

*Non ex
Catharro
dens do-
let.*

*Digestio
dentis &
unguis
eadem.*

nantis, Et in scholiis ad loc. cit. Si autem dens per se putrefieri incipit, quod est in loco, so *vuirffe* er ein Scabrum, non secus atque est in unguibus digitorum. Ex putredine autem tandem nascitur paneritius, vel scabrum, & similis est igni persico. &c.

*Curatio
in denti-
um Ni-
gredine.*

Fœdum dentium colorem detergunt pulveres dentificii varii, qui componi possunt ex *Oculis cancri*, *oss. Sepia*, *Corn. Cerv. ust.* Putaminibus ovorum, *Corall. rubris*, preparatis & in pulverem tenuissimum redactis, *Cineribus Nicotiana*, *crustâ panis torrefactâ*; &c. In momento verò dentes à sordibus & nigredine purgant, *Saccharum Aluminis* de quo vid. *Le Febure* in *chym. sect. 5. part. 2. tit. 27.* Item *Spiritus Aluminis, Sulphuris, Salis, vitrioli*, cum aquâ temperati, quibus lacinia lanæ aut gossypium madefiat & dentes fricentur. In mobilitate dentium licet gargarismis uti adstringentibus, quales præbent, *Cupule glandium*, *fol. rosar. rubr.* *Rad. tormentill.* *Mastix*, *Myrrha*, *Sarcocol- la*, *Alumen crudum & ustum*, in vino aut aquis *burs. pastor*, *Plantag. pris-*

Cap. XII. de Dentium vitiis. 203

prunell. cocta. Sed abstinendum esse à *Gallis, Balaustis, Cortice mali granati* Authores cum experientia suadent, quia dentes nigredine inficiunt. *Tinctura Lacca Mysf.* in mobilitate dentium & gingivarum laxitate optimo effectu se commendat. Dolorem dentium penitus lenit *Origanum* in pulverem redactum & cum *Nitro* gingivis inspersum. Laudat Hartmannus ex Paracello lib. 5. sæpius citato, vim specificam *Radiciis Lappæ acuti exsiccata* & denti dolenti appositæ, hanc Jonston. lib. 8. Id. med. pract. cap. 2. art. 1. ante germinationem vere colligi vult & exsiccarî. Idem sed remissius præstare asserit radicem *Lappa*. Mirabiliter verò humores illapsos extrahere decoctum *Rad. Urticæ majoris* cum pauxillo nucis moschatae rasæ & croci in vino adusto & aceto ana paratum & calide in ore locove dolente retentum. Item *Decoctum Guajaci* cum aquâ & vino, & *Serpilli*. Magistrale ejus est *semen Lentisci* contusum in linteolo positum & ad intra dentibus admotum. *Radix pyrethri* magis quidem decantatum est non inutile denti dolenti medicamen est. Accedit *Lauda-*

Odontalgia.

204 Prax. Chymiatr. Sect. I.

num opiatum, Saccharum Aluminis.
Oleum Nicotianæ, Camphora, Hyo-
sciami, juniperi, Heraclinum Ru-
landi, quod alii Coryli, alii Guajacæ
putant, utrumque præstat, Item
Oleum Buxi per descensum destillatum.

Hæc vel cum bombace apponi aut sub
formâ pilularum dentibus adhiberi vel
excavatis imponi possunt. Exemplo sint
pilulæ dentales, quas frequens probavit
usus.

Pilula
dentales
opt.

℞. Gummi. bederae.
Mastich. el.
Thuris,
Opij.
Ol. buxi per descensum
destillati q. s.

Misce & Fiat l. a. Massa, ex quâ
Pilula majores, vel minores
pro lubitu formari queunt.

Præsidia
chyrur-
gica.

Perficaria herba mirificè excavatorum
dentium dolorem tollit; Qui si his non
cedat, ad extractionem dentis fugien-
dum est. *Schulsterns in Armamentario*

ehf

Cap. XI. de Dentium vitiis. 205

chirurg. part. 2. Observ. 34. Nihilominus tamen ad periodicam dentium exacerbationem, quæ sæpè præstantissima elusit remedia, curandam & præcavendam Excellentissimus D. D. Spigelius scolopomachærio (Tab. XIV. Fig. 1.) benè agnito eam anthelice partem, quæ superiorem tragi immediatè contingit, felicissimo semper successu incidit, vulnusque deinde iterum consolidavit. Hac novâ chyrurgiâ ille ramulus arteriæ carotidis, qui ab auris anthelice ad dentes pergit, transversim inciditur. ita ut, intercepto humorum influxu, dolor non amplius revertatur. Hujus præsidii chyrurgici miram virtutem in se primum expertus est author, postmodum me præsentente in non paucis aliis, vid. Thom. Bartholin cent. 4. observ. 3. Paracels. loc. cit. suprâ §. 2. pag. m. 474. Dentium Cura duplex est: Physicalis & chyrurgicalis. Physicalis est ista:

℞. Tormentill.
Staphis agriæ
Sem. plantag. ana ʒʒ.
Rad. exteriores Hyosciami.
Succi papav. ana ʒʒ.

Re.

*Reduc in decoctionem cum aceto;
Fiat lavamentum calidum.*

In curâ chyrurgica *muſs* materia peccans hinweg genommen vverden. Gleich aber vwann man den Scabrum und panaritium tödten vwill, durch Sperniolum geſchehen muſs, Also auch der vurmim Zahn: Dann vwann der Zahn faul iſt, ſo ſtincket er, dann ſo muſs man Gargaryſmum machen ex aceto & melle.

F I N I S.

Sectionis Primæ.

